

Kenzaburo Oe

A BOLYGÓ ELHAGYATOTT GYERMEKEI

A temetési szertartás három órakor kezdődött, noha a falu szokásai szerint általában jóval korábban tartják. A repülő érkezéséhez szerettek volna alkalmazkodni, ezért kezdtek később. A temetési menet Apa háza elől indult, és a Bodhi-templom irányába kanyargó ösvényt követte. Fülelssel kikísértük a gyászolókat, s két oldalról támogattuk a bal kezében sétatálcát tartó Nagymamát. A menet elején Nagybácsi képét vitték, aztán következett az emléktábla, valamint a magas bambuszrudakra akasztott kosarakat és virágkoszorúkat tartó gyászolók sora: különös alakú papírzászlók és szalagok úsztak utánuk a levegőben. Így haladt a temetési menet a kétoldalt a házaik eresze alatt álló falusiak között, akik közül néhányan feketébe öltöztek, néhányan a hétköznapi ruhájukat öltötték fel, hogy végső búcsút vegyenek az elhunyttól. Fényes, késő őszi zivatar keresztelte utunkat, a hegyoldal felől a folyó déli, örökzöldekkel körülölelt része felé tartott. Ilyen háttér előtt a temetési menet különös látványt nyújtott. Valahányszor a gyászolók közelebb léptek a súlyos koporsóhoz, körbejárták és a magas bambuszrudakon vitt kosarakból papírvirágokat billentettek ki, a messzi, polinéz bennszülöttek temetkezési

szokásai jutottak eszembe. Ugyanakkor gyöngéd és nosztalgikus mozzanatnak tűnt. Amikor a bambuszrudakra tűzött kosarakból apró piros, kék és sárga virágok repültek szerteszét, Nagymama sovány nyaka megremegett, felemelte a fejét: a szemét meresztgette, miközben kipillantott háromszög alakú szemhéja alól.

Amikor a gyászmenet vége is elindult, Nagymama, Fülel és én visszatértünk a házba. Pihentünk kicsit, aztán Su-csan autóján a templomba indultunk. Mivel Nagymama nem tudott messzire gyalogolni, Su-csan egy mellékutat választott, és egészen közel vitt a Bodhi-templom kertjéhez és temetőjéhez, amely az erdei ösvények kereszteződésében állt. A templomot a hátsó része felől közelítettük meg; a szertartás éppen megkezdődött. A főpap, aki a temetést vezette, és a többi szerzetes, akik neki segítettek, éppen beléptek a szentélybe, a város völgyben fekvő részéből érkezett testes temetkezési vállalkozó pedig hangos vezényszavakkal igazgatta a gyászolókat. Mintha valami régi háborús filmben szerepelt volna: szavai hangosan csattantak, s mindenkit irányítani próbált, hogy hová és hogyan üljön. Nagymama, aki a családtagoknak, rokonnak fenntartott részen, közöttem és Fülel között ült, kihúzta magát és odaintette a főpapot. Látszott, hogy valami mondanivalója van a számára. A főpap a szentélybe menet félúton megállt, és egy fiatal társát küldte oda, hogy kiderítse, mit akar Nagymama.

Mondandójának a lényege a következő volt:

– Meg lehetne kérni azt az elnököltni próbáló embert, hogy menjen el?

Amikor a tanítvány visszatért, és elismételte Nagymama kérését, a főpap bólintott, s közvetítette az üzenetet a temetkezési vállalkozónak. Ezek után nem volt több fennhangon kiadott parancs, és a szertartás természetes módon zajlott le. Az istentiszteletet követően, a templomból kifelé menet láttam a temetkezési vállalkozót, aki fekete gyászruhát, mellényt és csokornyakkendőt

viselt, térdét átölelve az esőáztatta veranda egyik sarkában ült, és a nedves faleveleket bámulta.

A szentély előtt a kertben gyülekező gyászolóknak Nagybácsi legidősebb fia rövid köszönőbeszédet mondott. Nagymama úgy vélte, hogy ezzel ennek a résznek a végéhez értünk. Amíg arra vártunk, hogy Nagybácsi tetemét a halottaskocsiba tegyék és a krematóriumhoz szállítsák, Nagymama visszatért a szentély előcsarnokába, és beszélgetni kezdett a főpappal, aki – úgy tűnt – régi ismerőse. Fusza néni megjegyezte: – Megpróbál kibújni a kötelesség alól. Nem szereti, ha messziről jött ismerősök üdvözlök.

Nem sokkal azután Su-csan, aki legalább egy számmal kisebb gyászruhát viselt, mint amilyenre szüksége lett volna (és úgy nézett ki, mint a Michelin-reklámok berúgott figurája), odajött hozzánk és közölte, hogy Nagymama a hátsó kijáraton távozott, és ott várakozik ránk, ahol korábban az autóból kiszálltunk.

Így a két oldalról különböző fajtájú apró bokrokkal szegélyezett takaros ösvényen visszaindultunk – a növények levelei őszi színekben pompáztak. Ott találtuk Nagymamát, a kocsis hátsó ülésén ült: előrehajtotta az első ülést, hogy Füles be tudjon szállni, és melléje ülhessen. A templomba vezető úton Nagymama, Fusza néni és én osztoztunk a hátsó ülésen, és bár mindannyian soványak és kis termetűek vagyunk, elég szorosan ültünk. Nagymama azonban, úgy tűnt, eltökélte, hogy a visszaúton Fülessel ketten birtokolják a hátsó ülést, mivel amint Füles beszállt, helyre tolta az első ülést.

– Szeretné, ha Füles megnézné az erdőt, ugye, Nagymama? – kérdezte Fusza néni, s közben a hátul ülőkre szórta a temetés utáni tisztító sót; aztán ránk is szórt, és saját magára is. – Nem lesz könnyű az út felfelé, és hárman hátul ülni valóban gyötrelmes. Ma-csan, te ülj előre. Én majd vezetek. Su, te úgyis olyan büszke vagy a lábadra, szépen hazaszaladsz, és segítesz helyre rakni a dolgokat.

Végimentünk az erdei úton, áthajtottunk a falu folyója fölött púposodó hídon, és nekivágtunk a hegy oldalában felfelé kanyargó útnak. Amint a híd túlsó végénél bevettük az éles kanyart, visszanéztem, és Su-csant pillantottam meg: tényleg pontosan úgy nézett ki, mint a michelines fickó, „határozottan és komolyan” ügetett végig a levelüket elhullatott fák miatt csupasz ösvényen.

A kanyargós hegyi út fokozatosan emelkedett. Családi tréfa, hogy amikor Apa először vitt el bennünket a falujába, megkérdeztem O-csant, szellemi vezetőmet: – Amikor Papa kisgyerek volt, itt még mamutok jártak, ugye? – Nem emlékszem ugyan, hogy ezt kérdeztem volna, de a hosszan elnyúló, emelkedő-lejtő út, amely az alagút elkészülte előtt egyedül vezetett Apa szülőfalujába, élénken az emlékezetembe égett. Úgy éreztem, hogy a „vidék” – ahogy a térkép feltüntette – falucskájáig tartó út a folyó mentén még az emlékezetemben élőnél is tovább tartott.

A táj szépsége lélegzetelállító volt. Elhagytuk a völgyvárost, és láttam, hogy az Apa falujához vezető út két oldalán álló dombokon a földet felparcellázták, az őszi, narancssárga lombokat égővörös színek pöttyözik. Ahogy még fennebb haladtunk, a „vidék” felsőbb területei felé, rájöttem, hogy a színek a datolyaszilva-parcellákról származnak. A parcella a helyes szó, nem a gyümölcsös. Eredetileg tanyaudvarok voltak, s a háború utáni években, az éhínség idején azért tisztították meg őket, hogy búzát termeszzenek rajtuk. Nagymama, aki annak idején egy „mindent árusító hegyi üzletnek” volt a tulajdonosa, elmagyarázta, hogy a búza után gesztenye-, aztán datolyaszilvafákat ültettek.

Egy idő után az előttünk kanyargó utat különleges bíborvörös és narancssárga szín borította be: fölöttünk, alattunk, a jobb és a bal oldalunkon minden csillogó vörösokkerszínű volt. És amint felfelé araszoltunk, a színek egyre erősebbé váltak. Valahányszor aránylag vízszintes vidékre érkeztünk, szolid, kőből épült, tiszteletet parancsoló házakat láttunk, amelyeket – a völgyben álló

épületekkel szemben – részben zsúpfedéllel, részben pedig zsin-dellyel fedtek be. Bizonyos időközönként díszes házak szegélyezték az utat, és úgy tűnt, hogy egyfajta stílusállandóság és következetesség jellemzi őket. Végül Fusza néni egy kiszögellő hegynyúlványon állította meg az autót, ahonnan gyönyörű panoráma nyílt. Az egyik oldalon széles, mélyen fekvő völgy terült el: úgy ívelt felé, mint egy óriási agyagedény oldala. A völgy mögött, túl a széles vízmosáson, a kilátást a horizonton végignyúló csendes, komor, kék hegysor határozta meg.

– Arrafelé van a Sikoku tartomány – mondta Fusza néni. – Megértem az őseinket, hogy végül itt találtak menedéket az üldözőik elől, ennek az erdőnek a mélyén, miután a hegygerincen kanyargó csapásokon végigvándoroltak. Csoda, hogy a sok nehézség ellenére még volt erejük új települést alapítani. Különös – sóhajtott azután, és tekintetét végigjártatta a tájon. Füles Nagymamát segítette ki a kocsiból.

– Ugyanezt gondoltam én is – csatlakozott Nagymama. – Ezen a magaslaton álltam meg, amikor idefurikáztak, hogy gesztenyét vásároljak a bolt számára. Azóta sok év telt el, és úgy látom, a völgybeli falu elég tágas ahhoz, hogy egy nagyobb közösséget eltartson. Nézzétek azokat a lejtőket. Annyi van belőlük, hogy nem hiszem, emberi láb valaha is minden zugukat és hasadékkukat bejárja. Ez a hely határtalan! És mivel ilyen óriási, az emberek szívében tovább maradnak meg az olyan legendák, mint „Az erdő csodái”. Füles szan, tudtommal egyedül te komponáltál zenét róla. A kazettát, amelyet küldtél, pontosan itt, ezen a hegynyúlványon hallgattam meg. És a muzsika tényleg „Az erdő csodái”-t juttatta eszembe. Aprópó, Füles szan, mi a legutóbbi szerzeményed?

– Az a címe, hogy „Szutego” (Az elhagyott gyermek) – kezdte Füles lendületesen.

Nem csak én döbbsentem meg. Nagymama és Fusza néni is

áhitatos csendben álltak ott, dermedten és mozdulatlanul révedtek a messzeségbe. Ahogy így elnéztem őket, azon töprengtem, hogyan lehetséges, hogy két ilyen különböző korú nő – no persze anya és lánya – ilyen hasonlóan reagál. Aztán messze, Kaliforniában tartózkodó Anyám jutott eszembe, és összerázkódtam. Felindulásomban legszívesebben elkiáltottam volna magam: – Rajtam is segíts, Anya! Én is „kutyaszorítóban” vagyok! – Füles, a szívemet szorongató érzelem forrása, közönyösen arrébb sétált az út mentén, majd az egy lépéssel lennebb fekvő datolyaszilvafák közé lépett, amelyekről az érettségtől majd’ szétrepedő gyümölcsök csüngtek. Egészen közel hajolt a pirossal és sárgával tarkított falevelekhez, s megszaglászta a futózápor nyomán a leveleken kialakult csillogó buborékokat...

– Ha olyan közel mész, Füles, még azt hiszik, hogy leszedsz és megeszel közülük néhányat – szoltam utána. Nem egészen ezt akartam mondani, de végül ez sikerült.

– Senki sem fogja azt hinni – mondta mosolyogva Nagymama. – Tíz, tizenöt éve a parasztok drótkerítéssel kerítették körül a telkeket. Mostanra minden megváltozott. Láttad, mekkora kupacokban állt az érett datolyaszilva a falusiak háza előtt? S azok csak a kiselejtezettek: túl érettek ahhoz, hogy hajón szállítsák őket. Annyi a datolyaszilva, hogy a gyerekeket még az egészen érett, szép példányok sem igazán érdeklik, amelyek pedig csak arra várnak, hogy bekapják őket... Rémületes ritmusban változik, hogy mit művelnek a gyerekek, ugye, Ma-csan? Amikor mi gyerekek voltunk, szalmaszandált és bélés nélküli, piros selyemövel átkötött kimonót viseltünk. A pusztta földön raktunk tüzet száraz ágakból, és batátát süttöttünk, félmeztelenül halásztunk a folyóban, s egy kis bambuszkosárral lapátoltuk ki a halakat. Biztosan láttatok ilyen könyveket, nem? *Premodern gyerekszokások és ünnepi játékok*... Na, azokban a könyvekben az illusztrációk pontosan azt ábrázolják, amit mi csináltunk.

– Te premodern vagy, Nagymama – mondta Fusza néni. – Mi átléptük a premodern korszakot, és immár modernek vagyunk. Füles meg a többiek a jövő képviselői.

– Jól van hát – mondta Nagymama. – Engedjétek meg a premodern és a jövő nemzedék képviselőinek, hogy kicsit beszédbe elegyedjenek. Füles szan, mesélnél a zenéről, amelyet szerztél?

– Igen – válaszolta Füles, majd kihúzta magát és visszatért Nagymama mellé.

– Én meg a jövő nemzedék képviselőjének kortársával vonulok kicsit arrébb – mondta Fusza néni. – Nem árt, ha a modern kor és a jövő is párbeszédet folytat... jót tesz a szellemnek.

Ahogy gyanítottam, Fusza néni – mint Füles kortársát – a „Szutegó”-ról szeretett volna megkérdezni. A rá annyira jellemző gyakorlatias hangnemben szólt hozzám. A szemembe mondta, hogy szerinte szüleink hosszú amerikai tartózkodása miatt Füles úgy érzi, hogy elhagyták, és szólnom kellene nekik, hogy azonnal térjenek haza. Mi szükség van ott K-csanra, tette fel a kérdést, mikor japánul ír, minek kell Amerikában tartózkodnia, és miért ró terhet az országra, amikor a dollár olyan keveset ér? Azt állítja, hogy fontos a kommunikáció a professzorkollégákkal, de mire megy az angollal, miközben keveri a franciával? K-csan maga valotta be, amikor legutóbb beszéltek telefonon, tette hozzá Fusza néni.

Nem mesélhettem neki Apa „kutyaszorítójáról”. Csak annyit mondtam, hogy noha Füles valóban komponált egy darabot, amelynek „Szutegó” a címe, munka közben nem tűnt elhagyott gyermeknek. És amikor a végéhez érkezett, akkor is nagyon lelkes volt, csak az utolsó rész akkordjai érdekelték... az eredmény és technikai kivitelezés sokkal jobban foglalkoztatta, mint a téma.

Mivel Fusza néni az autót a finoman hullámzó hegyoldal egyik topográfiai kilátópontján parkolta le, kissé fennebb sétáltunk beszelgetés közben, s immár az óriási mozsár aljához hasonlító völ-

gyet csodálhattuk. A folyó olyan szeszélyesen kanyargott, mint az országút, s vize minden kanyarulatban fényesen megcsillant. Nem messze tőlünk, fennebb az út mentén magas, egyenes ciprusokkal sűrűn benőtt domb emelkedett: a fák az ég felé nyúltak, és volt köztük néhány vastag, ősrégi cédrusfa, amelyek a ciprusokat is túlnőtték. A fák között, eléggé oda nem illően, dobozszerű beton-épület állt, magas kéménnyel, amelyből hirtelen fehér színű füstcsóva gomolygott elő. Fusza néni szigorú arckifejezéssel nézett a füstre, és úgy tűnt, hogy a gondolataiba mélyed.

Én továbbra is a kék eget kémleltem, amelyen nyoma sem látszott a nemrég lezúdult késő őszi zápornak. Belenéztem a napba, és tüszentettem. Úgy tűnt, ezzel sikerült kiszabadítani Fusza néni gondolatainak rabságából, amelyek Füles „Szutegó”-ja vagy Nagybácsi elhamvasztása körül forogtak, vagy még inkább a ket-tő keverékei lehettek.

– Szóval a naptól neked is tüszentened kell, Ma-csan! – fordult felém élénken. – Amikor K-csan középiskolás volt, olvasott egy cikket erről, és kitalált egy kísérletet, hogy megbizonyosodjék, tényleg van-e kapcsolat a nap és a tüszentés között. Rávettem, hogy minden reggel a napba nézzek, ami nem volt könnyű feladat. Akkoriban K-csan odavolt a tudományokért, pontosan úgy, mint O-csan.

Fusza néni hunyorogva a nyugati égboltra, a napba nézett, majd aranyosan tüszentett. Egy darabig nevtünk. Aztán elhátároztam, hogy kérdezek tőle valamit.

– Azt hiszem, ez akkoriban történt, amikor Apa még az előbb mesélnél is fiatalabb volt – kezdtem. – Hallottam, hogy miután a vízimalomnál járt, ahová őrölni való búzát vitt, olvasott valamit Szent Ferencről, és aggódni kezdett, hogy nem kellene-e nyomban elkezdnie a *lelki üdvével* foglalkozni.

– Így igaz. Ez egy igaz történet – mondta Fusza néni. – Nézd csak, ott lent, ahol a folyó két ágra oszlik, az egyik napsütötte, a

másik meg árnyékos! A vízimalom a keskenyebb, sötétebb ágon van, valamivel fennebb... onnan jött hazafelé K-csan, mellére szorította a liszteszsákot, az arca fehér. Félte, hogy valamelyik fa árnyékából előlép egy helybeli Assisi Szent Ferenc, és rákényszeríti, hogy a lelki üdvével törődjön. Még sírt is... úgy nézett ki, mint egy mosómedve...

– Apa szerint azt mondtad neki, hogy olyan, mint egy fehér majom...

– Kicsit kiszínezte az emlékeit, hiszen személyesen érintette a dolog. Egy girhes, csenevész mosómedvéhez hasonlított... Szerintem azóta is abban a félszben éli az életét, hogy előbb-utóbb mindent el kell hagynia, és számot kell adnia a *lélek dolgairól*, azaz kell foglalkoznia... Legalábbis ilyen volt, amíg velünk élt, amíg nem fejezte be a középiskolát. Mindig rosszkedvű lett, amikor a barátai hívták, hogy közösen tanulmányozzák az angol nyelvű Bibliát...

– Nagybácsi szintén nagyon aggódott érte. Izgult, hogy Tokióban K-csan nehogy belépjen valamilyen vallásos szervezetbe, bár a politikai pártok nem érdekelték. Egyszer kifejtette, hogy ha ez valaha is megtörténne, az K-csan szociális értelemben vett jövőjének a végét jelentené. Nagybácsi és K-csan is csupán sajnálatra méltó fiatal emberek voltak, akiket egyfolytában a *lélek dolgai* üldöztek. De egyikük máris átalakult fehér füstté, anélkül, hogy valamit is tett volna a *lélek dolgait* illetően...

– „Az erdő csodái” című legendát, amely az előbb Füles műve kapcsán került szóba, Nagymama édesanyja egyszer elmesélte K-csannak. Vagy talán K-csan ásta elő valahonnan. Okos gyermek volt, és megpróbálta minden lehetséges módon interpretálni. Egyszer még azt is mondta, hogy nem kizárt, miszerint „Az erdő csodái” a naprendszerből vagy a mögötte elterülő világegyetemből, űrhajón érkezett a Földre. Az is lehet, mondta, hogy ezzel kezdődött a földi civilizáció. Én naiv kislány voltam, ezért egy ra-

kás, valami távoli csillagról származó gyermeket képzeltem magam elé, akiket olyan szorosan csomagoltak be „Az erdő csodái”-rakétába, mint a szardíniákat, és itt hagyták őket a földön. Annyira magányos voltam akkor...

– Nem gondolod, hogy valahogyan Füles és én hasonló gondolatokon osztozunk? És hogy valószínűleg K-csan áll emögött? Én is magányosnak éreztem magam, amikor „Az erdő csodái”-rakétára gondoltam, talán azért, mert K-csan azt mondta, mi is bolygóközileg elhagyott gyermekek vagyunk. Nem lepődnek meg, ha valami hasonló lenne Füles hajlandósága és gondolatai mögött... És aztán ő maga követ el hasonló gondatlanságot: Kaliforniába utazik Oyu-szannal! Meglepő, de ő ilyen.

Nagymama és Füles lazán a datolyaszilvafaligetet tartó sziklafalnak támaszkodtak. Nagymama lendületesen ellökte sovány vállát a faltól. Felemelte a jobb kezét, amelyben a botját tartotta, és felénk intett. Addig azt hittem, hogy csendben nézik az erdőt, a napot és a datolyaszilvafák piros-narancssárga lombjairól visszaverődő napsugarakat. Most kiderült, hogy Nagymama egész idő alatt türelmesen beszélgetett Fülessel. Futólépésben értünk oda, ő meg határozottan így szólt:

– A „Szutego” cím nem teljes... Egész terjedelmében úgy van, hogy „Megmenteni egy Szutegót”. Füles szan és barátai mindenkedden feltakarítják a parkot, jól mondom? Elmesélte nekem, hogy a kollégái találtak egy elhagyott kisbabát, és megmentették. Füles szan is eltökélte, hogy ha valaha szolgálat közben talál egy ilyen kisbabát, megmenti. Ez járt a fejében, amíg a zenét komponálta, és ezért lett a darab címe az, hogy „Megmenteni egy Szutegót”.

– Szóval erről van szó, Füles! – kiáltottam. – Igen, emlékszem arra az esetre, amikor a park takarítása közben megmentették azt a kisbabát. Igazán eszembe juthatott volna, amikor meghallottam a címet... de olyan régen történt. Szóval erről szól, Füles. Rend-

ben van hát, ha a dallam szomorú. Végül is arról szól, hogy megmentenek egy elhagyott gyereket! – mondtam a csöndes boldogságot ízlelgetve.

– Szóval erről van szó! – ismételte Fusza néni. Ugyanazokat a szavakat használta, mint én, de rá jellemző módon ezt egy következtetéssel is megkoronázta: – Ha ennek a bolygónak minden emberét elhagyott gyermeknek képzeljük el, akkor Füles szerzeményének valami igazán nagyot sikerült kifejeznie!

Nagy Zsolt fordítása